

Pokyny ke státním závěrečným zkouškám (SZZk) bakalářského studia religionistiky

a) SZZk budou probíhat ve třech termínech: leden/únor, květen/červen a srpen/září daného kalendářního roku. Na první termín se studenti přihlásí nejpozději do 30. listopadu předešlého kalendářního roku, na druhý nejpozději do 31. března stávajícího roku, na třetí termín do 30. června téhož roku. S přihláškou ke zkoušce studenti odevzdávají seznam prostudované literatury (z okruhu doporučených titulů).

b) SZZk se budou skládat z obhajoby bakalářské práce a z ústní zkoušky, při které si student vytáhne tři z níže uvedených tematických okruhů, z nichž si dva vybere a o nichž bude hovořit. Student odpovídá na jednu otázku z okruhu A a na jednu otázku z okruhu B. Souhrnně celá zkouška bude trvat jednu hodinu.

c) Termíny odevzdání bakalářských prací jsou totožné s termíny pro přihlášení k SZZk.

Tematické okruhy ke státním závěrečným zkouškám bakalářského studia z obecné a kontextové religionistiky

A) Teorie a metodologie oboru

1) Přístupy k náboženství a ateismu v hlubinné psychologii.

Racionalita ateismu a iracionální motivy religiozity podle S. Freuda; opačný koncept H. C. Rümkeho; archetyp Boha a důsledky jeho vytěsnění do individuálního či kolektivního nevědomí podle C. G. Junga.

2) Náboženství v přístupech humanistické psychologie, transpersonální psychologie a logoterapie

Srovnání uvedených směrů s hlubinnou psychologií; problematika „postmoderní“ psychologie a jejích snah o propojení vědy a spirituality; psychologie náboženství G. W. Allporta; náboženství v psychologii a psychoterapii V. E. Frankla.

3) Náboženství ve vybraných odvětvích psychologie

Vývojová psychologie (stadia náboženského vývoje); psychologie osobnosti (osobnostní aspekty religiozity); sociální psychologie (náboženská socializace, „in-group“ a „out-group“, náboženské předsudky a stereotypy).

4) Aplikovaná hermeneutika J. Waardenburga

Východiska; náboženství jako systém znaků a symbolů; otevřený koncept náboženství; žité a normativní náboženství; explicitní a implicitní náboženství.

5) Religionistika a filosofie náboženství

Historicko-systematicky, různá pojetí f.n.; otázka, proč dnes je/není fn. chápána jako součást religionistiky, resp. jako díleč religionistická disciplína; přínos f.n. religionistice.

6) Dialogická religionistika W. C. Smitha

„Dialogické“ pojetí oboru; role religionistiky v mezináboženském dialogu; Smithův přístup k reflexi západního konceptu „náboženství“, „víra a kumulativní tradice“.

7) Durkheimova sociologie náboženství

Durkheimova sociologie; posvátné versus profánní; funkce náboženství; magie a náboženství; totemismus; geneze náboženství; náboženství jako „sociální fakt“.

8) Eliadeho religionistika

Posvátné a profánní; hierofanie; posvátný čas, posvátný prostor, cíle religionistiky; Eliadeho fenomenologie a hermeneutika.

9) Gerardus van der Leeuw

Verstehen x Erklären; výzkum náboženství skrze „vcítění se“, stadia fenomenologické práce (pojmenování, zařazení atd.), teorie dynamismu ve van der Leeuwově fenomenologii (Macht), pojetí náboženství (horizontální a vertikální); křesťanství ve van der Leeuwově fenomenologii.

10) Náboženství v pohledu religionistiky

Náboženství jako pojem každodenního jazyka; náboženství jako pojem religionistického metajazyka; funkcionální a substanciální definice náboženství.

11) Religionistika a teologie

Rozdíly a shody; historický vývoj vztahu disciplín; modely řešení vztahu křesťanství a ostatních náboženství (Troeltsch, Barth, Rahner, pluralistická teologie, Küng)

12) Teorie původu náboženství

Evolucionismus, jeho východiska a předpoklady; animismus (Tylor); dynamismus (Marett); počátky náboženství dle Frazera; depravační teorie původu náboženství (Schmidt); rezponzivní teorie (Heller).

13) Rudolf Otto

Posvátné a numinózní; náboženský prožitek; výzkum náboženství dle Otta; momenty numinózního; posvátné jako kategorie apriori, schopnost divínice.

14) B. Malinowski a etnologie náboženství

Malinowského teorie kultury; magie-věda-náboženství - porovnání s Frazerem, metoda „zúčastněného pozorování“; „kula“.

15) Weberova sociologie náboženství

„Protestantská etika a duch kapitalismu“; náboženství ve vztahu k hospodářskému jednání a společnosti; Weberova a Troeltschova typologie náboženských společenství (církve, sekta, mystika); Weberova teze o „odkouzlení světa“.

B) Dějiny náboženství

1) Kánon křesťanské Bible

Formování židovského kánonu, jeho převzetí raným křesťanstvím; základní struktura Nového zákona, předpokládaný vývoj směřující ke kánonu NZ, významné překlady Bible; hlavní české překlady v historii a současnosti.

2) Základní prvky křesťanské bohoslužby

Liturgie, liturgický čas a prostor; vývoj liturgických textů, typy liturgie (západní, východní), současná podoba liturgie v hlavních vyznáních (katolíci, pravoslavní, církve reformačního typu).

3) Křesťanský postoj k Bibli ve srovnání s postojem muslimů ke Koránu

Odlišnosti vzniku textů, islámské pojetí náboženství Knihy, možnosti kritické exegeze v křesťanství a islámu.

4) Katolické, pravoslavné a evangelické křesťanství

Historický průběh rozdělení křesťanství do tří hlavních větví; vyznání víry, konfese; různé teologické důrazy; srovnání církevní struktury v katolicismu, pravoslaví a protestantismu; další teologické rozdíly; ekumenismus.

5) Paradigmata dějin křesťanství

Teorie střídání paradigmat (T. S. Kuhn) a její aplikace na dějiny náboženství (H. Küng); neměnné jádro křesťanské víry vs. dobově podmíněné vzorce myšlení a jednání křesťanů; židovskokřesťanské apokalyptické paradigma; starocírkevní helénistické paradigma; středověké římskokatolické paradigma; reformační protestantské paradigma; osvícenské moderní paradigma; ekumenické postmoderní paradigma.

6) Křesťanství a judaismus

Židovské kořeny křesťanství; oddělení církve od synagogy; srovnání trinitárního monoteismu v křesťanství s monoteismem v judaismu; vztah ortodoxie a ortopraxe v obou náboženstvích; křesťanský antijudaismus; křesťansko-židovský dialog.

7) Otázky takzvaného náboženského sektářství

Možnost pojednání tohoto tématu v religionistice; extremistické projevy náboženství (nesnášenlivost, nábožensky motivované násilí); souvislost s novými náboženstvími a náboženskými menšinami, zacházení s domnělým nebo skutečným náboženským sektářstvím (reakce práva, religionistiky, jiných náboženství).

8) Současný západní esoterismus

Jeho kořeny v starověkém a renesančním hermetismu; hermetické disciplíny, jejich charakteristika, směry a školy západního esoterismu (theosofové, rosikručníci, svobodní zednáři, martinisté, magické řády).

9) Islám v současném západním světě

Tradiční přítomnost islámu v Evropě; euroislám; přistěhovalci z islámských zemí, jejich soužití s majoritní společností.

10) Modely mezináboženských vztahů

Exklusivismus; inkusivismus; pluralismus; postpluralismus; perspektivismus; příklady uvedených postojů v jednotlivých náboženských tradicích a u konkrétních autorů; srovnání přístupů k mezináboženským vztahům typických pro blízkovýchodní prorocká náboženství, pro indická mystická náboženství a pro dálnovýchodní mudrcká náboženství.

11) Dějiny mezináboženského dialogu

Prehistorie mezináboženského dialogu, rozdíl mezi dialogem a disputací; vybrané události z dějin a současnosti mezináboženského dialogu; Parlamenty náboženství světa; mezináboženská modlitební setkání v Assisi; Náboženský svaz lidstva R. Otto; Projekt Světový étos H. Künga; abrahamovská ekumena.

12) Dialog náboženství s filosofií a vědou

Abrahamovská náboženství a antická filosofie; filosofie jako možná základna pro mezináboženskou komunikaci; modely vztahů mezi náboženstvím a vědou; současný dialog náboženství a přírodních věd a role filosofie v tomto dialogu; přirozená teologie, „revelatio specialis“ a „revelatio generalis“.

13) Muhammadovo prorocké vystoupení

Sociální, hospodářská, náboženská situace v Arábii v době Muhammadova prvního prorockého vystoupení. Jak a proč byl Muhammad přijímán Kurajšovci, kdo byl jeho ochráncem, *hidžra*, Muhammadovo působení v Medíně.

14) Korán

Čím je Korán z pohledu muslimů a ve srovnání s Tórou a Biblií. Charakteristika mekkánských a medínských súr, co je *Fátíha*, co je jejím obsahem, jaký má význam v každodenním životě muslima. Redakce Koránu-kdo, jak, proč. Jakým způsobem je možno na základě *sunny* s Koránem zacházet. Tradicionalistická exegeze Koránu.

15) Sunna a pět pilířů islámu

Co to je, charakterizovat témata, způsob redakce, kategorizace výroků, role *sunny* v životě muslima, v *šarí'e*. Pět pilířů islámu-jmenovat a charakterizovat.

16) Šarí'a

Charakteristika pojmů *šarí'a*, *bid'a*, *fiqh*. Hlavní zdroje islámského práva. Právní školy a jejich představitelé. Charakteristika a příklady klasifikace lidských činů do pěti kategorií. Rodinné právo, dědické právo a nadace, trestní právo. Jinověrci, jejich klasifikace a postavení (práva, povinnosti, omezení).

17) Rituální čistota, modlitba, půst, pout', šaháda

Co to je, na základě jakých pramenů je výše uvedené praktikováno, co je z islámského hlediska účelem rituální čistoty, půstu, modlitby, pouti a *šahády*, jak vypadá jejich průběh. Srovnat s podobnými fenomény v křesťanství a judaismu.

18) Islámská antropologie

Kdo je člověk z pohledu Koránu a *sunny, fitra* - srovnání islámského, starozákonního a novozákonního pojetí člověka. Vztah člověka k Bohu, pět pilířů islámu. Islám a etika-srovnat východiska islámu s desaterem Božích přikázání.

19) Vývoj židovské “kanonické” literatury

Otázka židovského kánonu (*Palestinský* a *Alexandrijský kánon*); *sidur* (modlitební sborník); charakteristika literární produkce židů v kontextu historického vývoje a geografického rozložení židů

20) “Tóra” její pojetí v židovské tradici

Pojem *Sefer tora*; význam a interpretace Tóry; Interpretace **rabínská** - *midraš*, (*Šlomo ben Jicchak*); **racionalistická** - *Průvodce zbloudilých* (*Moše ben Majmon*), **mystická** - *Sefer Zohar*, (*Abraham Abulafia*); *Sefer kuzáři* (*Jehuda Ha-Levi*), “Zjevení na Sinaji” (*Maamad har Sinaj*) v kontextu židovské polemiky s křesťanskou a islámskou tradicí; *Traktát Theologicko-Politický* (*Baruch Spinoza*).

21) Význam šabatu v židovské tradici

Vysvětlí vývoj *halachy* na příkladu *šabatu* (*Tóra, micvot, Mišna, Talmud, právní kodexy, Šulchan aruch / Kicur Šulchan aruch*); pojetí *šabatu* u A. J. Heschela.

22) Racionalistická tradice versus mystická tradice (*kabala*)

Šlošah asar ikarim - 13 článků víry jejich význam, důvod formulace a platnost; modlitby (v *siduru*): “*Jigdal*”, “*Ani maamin*” a *Sefer Zohar a Průvodce zbloudilých* (*Moše ben Majmon*); *Abraham Abulafia*; kabala a křesťanská tradice - *Pico della Mirandola*.

23) Výklad “Vzkříšení z mrtvých”

V *Tóře*, rabínské tradici a ve spise *Tchijat ha metim* - *Pojednání o zmrtvýchvstání* (*Moše ben Majmon*) ve srovnání s křesťanskou a islámskou tradicí.

24) Pojetí “Stvoření”

V židovské tradici Hebrejská bible; Rabínská literatura (*midraš*) v kontextu spisu *De opificio mundi* - O stvoření světa (*Filón Alexandrijský*), dialogu *Timaios* a prologu *Janova evangelia*; *Sefer jecira* - *Knihy stvoření* v kontextu židovské mystické tradice.

25) Ústní charakter indických tradic

Různé žánry (védy, upanišady, itihásy, purány, poezie); základní charakteristika obsahu a účelu; rituál a počátky vědeckého myšlení v Indii; problémy s překlady a interpretací.

26) Významné příběhy spojené s důležitými indickými božstvy

Atributy, symboly a ikonografie inspirované těmito příběhy.

27) Charakteristika nejdůležitějších filosoficko-náboženských indických škol (*daršanů*)

Hlavní témata a pojmy spojené s významnými osobnostmi; způsoby argumentace; nejvíce se zaměřit na *sámkhju, jógu, njáju, a védántu*.

28) Interpretace vybrané pasáže *Bhagavadgíty*

Z českého překladu (Filipský – Vacek); u absolventů sanskrtu i s přihlédnutím k originálu; srovnání různých exegetických postojů (Šankara, Rámánudža, někdo z moderních exegetů).

29) Pojetí božství a člověka v různých indických tradicích

Višnuistické, šivaistické, šáktovské, tantrické směry); poukázat na různá chápání (jednota-odlišnost člověka a božstva; personální a impersonální důrazy).

30) Rituály, meditace, etika; svátky, poutní zvyklosti a místa různých indických tradic.

31) Hlavní témata, základní pojmy a charakteristika nejstaršího buddhismu

Utrpení, žízeň, *nibbána*, *skandha*, *džhána*, řetězec vzájemně závislého vznikání.

32) Pálijský kánon a další uznávané texty starého buddhismu

Např. *Milinda-pañhá*, *Višuddhi-márga*. Interpretace vybrané pasáže kánonu v českém překladu.

33) Charakteristika mahájánových směrů

Různé teorie o vzniku mahájány; základní rozdíly oproti staršímu buddhismu; šíření mimo území Indie a vznik nových specifických forem (*čchan*, amidovské směry, japonský zen). Mahájánové texty a kult súter.

34) Filosofické školy buddhismu

Základní přehled starých i mahájánových škol, jejich důležitá témata a pojmy (pokud je známe, tak i osobnosti); charakteristika argumentace.

35) Tantrický (či severní) buddhismus

Charakteristika, vznik v Indii, šíření; tibetský buddhismus a jeho různé školy (základní historický přehled, specifičnost).

36) Meditace, etika, rituály a kalendáře různých buddhistických tradic

Platné od akademického roku 2011/12.

Schválil Mgr. Martin Fárek, Ph.D., vedoucí katedry religionistiky
a doc. ThDr. Ivan Štampach, garant bakalářského studia religionistiky.